

נתיבות ישעיהו

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ב
פרק ד' משנה ג'-ה'
שנה ד' • גליון ע"ג

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של
רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של
תורת רבינו - נא להתקשר למספר:
EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס:
1-718-705-8608

חדש!
אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

פרקי אבות פרק ד משנה ג

הוא תֵּהָיֵה אוֹמֵר, אֵל תֵּהִי כִּזְלָבִי לְכָל אָדָם וְאֵל תֵּהִי מִפְּלִיג
 לְכָל דְּבָר, שְׂאִין לְךָ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׁעָה, וְאִין לְךָ דְּבָר
 שְׂאִין לוֹ מְקוֹם

בגלל ההנהגה של בין אדם לחבירו, התנא מדבר בענין של בין האדם לעצמו, שיהיה שלא לבייש אדם אחר.

הנה, כשהאדם מבייש או שאינו מחשיב את השני "ער האלט עם גרינג", יש בו שני חלקים, חלק אחד זה מה שחסר בבין אדם לחבירו, שמבזה את השני, וכאשר הוא מבזה את השני בפניו, יתכן שיהיה זה נכלל בכלל המלבין פני חבירו ברכים אם היו שם עוד אנשים, ואם הוא מבזה אותו שלא בפניו, הרי זה נכלל בכלל איסור לשון הרע.

כל אלו הם חטאים שנוגעים בין אדם לחבירו, אבל יש בזה עוד נקודה שהיא נוגעת בין האדם לעצמו, שכאשר האדם מיקל בכבודו של השני, גם אם אינו אומר הדברים לאיש, ויותר מזה, שהוא נוהר שלא לביישו בפניו, והוא גם נוהר בלשון הרע, ואינו מפרש הדברים שלא בפניו, באופן שאין שום חשש משום בין אדם לחבירו, אבל הא גופא מה

אל תהי כזלבי לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה - שכל אחד בעולם יש לו איזה זמן שבידו לפעול איזה דבר ואין לך דבר שאין לו מקום - כל דבר שבעולם יש לו מקום בעולם, ואין דבר שבעולם שלא יתכן שיהיה.

ומבאר הרבינו יונה: שלא תבזה שום אדם ואפילו לנקלה - גם אדם שאינו נחשב לאדם מכובד, והוא במהותו אינו מכובד, אל תבזה אותו ואל תפנה אליו בקלות, ואל תפליג בדבריך לומר, רחוק הוא שיוכל לבא אלי הנזק בדבר זה - שלא יאמר שמאדם זה אי אפשר לבוא לידי הפסד כי הוא אדם שאינו מכובד ואינו תופס מקום בשום מקום. שאין לך אדם שאין לו שעה, שיוכל לחזיק או להועיל, אם מעט ואם הרבה, ואין לך דבר שאין לו מקום - ולכן וצריך אתה לחזר ממנו.

הנה התנא אינו מדבר מהאיסור לבייש או לצער את השני

טובה, מחשיבים אותן, אבל אם אין
לו שייכות לשני, שמעולם לא קיבל
טובה ממנו, הרי זה כבר סיבה שלא
יחשיב אותו,

מי שיש לו נמיה זו, הרי זה ראייה
לרשעותו, שמי שמחשיב רק מי
שקרוב אליו ויש לו ממנו טובות, וזהו
ראייה לרעתו הגדולה, לפי שאין הוא
מחשיב את השני, והוא מחשיב רק מי
שעושה עמו טובות, אבל מי שלא
עשה עמו טובה, אף שלא עשה עמו
רעה, אין הוא מחשיבו, וזהו ראייה על
רעתו, שאין בו אהבת הבריות.

מי שאין לו אהבת הבריות, אין
צריכים לזרוח הרבה כדי
להביאו לידי שנאת הבריות, ודי
בחסרון קטן אצל זולתו, כדי לשנוא
את השני, ולכן מי שמיקל בכבודו של
השני ומבטל את השני, משום שהוא
רואה בו חסרונות, ואמנם יש צדק
בדבריו, שהחסרונות שהוא מונה
בשני הם חסרונות אמיתיים, והם אכן
נחשבים לחסרונות, אבל עצם הדבר
מה שבידו לפעול בעצמו לבטל את
השני או שלא להחשיבו, הרי זה ראייה
על רעתו.

אבל עוד אפשר שמה שאינו
מחשיב את השני הרי זה ראייה
על גודל טפשותו, לפי שאינו מבין

שמבטל את השני בליבו, או שאינו
מחשיבו, יש בזה השחתה גדולה.

כי המבטל את חברו בליבו,
בתחילה יש בזה משום רשעות,
כי בדרך כלל מה שהאדם מבטל את
השני בליבו, הרי זה משום נקודות
שאינם טובות שיש בשני, ומשום כן
מקילים בכבודו או שמבטלים אותו
לגמרי. אבל אילו היה משתדל
להיכנס לתוך מצבו של השני
ולתבונן במהותו, והיה מקיף את
הזולת מכמה צדדים, בוודאי שהיה
מוצא כמה וכמה מעלות וטובות שיש
באדם זה, וממילא לא היה מבטלו.

כמו כן, כשרואים את החסרונות
של השני שמשום כן מבטלים
אותו, אילו היה האדם יודע הסיבות
והמצבים שהביאו אותו לידי
חסרונותיו, הרי שלא היה מבטלו.

מה שהוא מבטל את השני, ואינו
מקיפו מכל צדדיו, ואינו מבחין
במעלותיו, ואינו משתדל להבין כיצד
הגיע לידי החסרונות שלו, ואינו רוצה
לתבונן בסיבות ובמצבים שהביאוהו
לידי החסרונות הללו, דבר זה בא על
ידי מה שחסר בו האהבה לזולת, לפי
שיש לו נמיה שלא לאהוב את הזולת,
ולפי שנמייתו הוא שלא לאהוב את
הזולת, הרי הוא צריך לסיבות כדי
שיחשיב את השני, שאם עשו עמו

עמו הרבה רעות, ומחמת רוב השנאה שיש לו על ראובן, אין הוא יכול להפטר משנאתו הכבושה על ראובן, ומשום כן בכל דיבור שמדברים עמו, הרי הוא מדבר ברעתו של ראובן, לפי שמוחו וליבו מלאים בשנאה על ראובן, שכסדר כל מחשבותיו הם על ענין זה, וליבו מלא בכעס על ראובן, ומשום כן כל עת שהוא מדבר עם אחד שהוא מכיר את ראובן, מסתיים שיחתם בדיבור כנגד ראובן.

מי שהוא בר דעת הרי הוא מגלה דבר זה, והוא יבין את דיבוריו, כי בוודאי שאסור להתנהג באופן זה, ואין שום היתר להרבות בשיחות לשון הרע על השני, אבל די בדיעה זו שלא לבטל את שמעון ושלא לומר עליו שהוא רשע.

קרי שכאשר מבטלים את השני או שמדברים עליו הרי זה בא או מכוח זה מה שאין בליבו אהבה לאחרים, שהוא אוהב רק את מי שעושה עמו טובה, והרי זה ספק אם זה נחשב אהבת הזולת או אהבת עצמו.

ויש לחקור בדבר, מי שאוהב רק מי שעשה עמו טובה, האם הכוונה שאכן אוהב הוא את השני שעשה עמו טובה, או שהוא אוהב את עצמו, והוא מבטא אהבה זו על

שיתכנו סיבות ומצבים שמביאים את האדם לידי כמה מיני חסרונות.

לדוגמא, כשרואים אחד שכל אימת שפוגשים בו, שומעים ממנו מה שהוא מדבר ברעתו של השני, שכל עת שפוגשים בשמעון הרי הוא מדבר רעות על ראובן, וגם כשמדברים עמו בענינים אחרים, בסופו של דבר יגיע לדבר מראובן, ואז הוא ידבר ברעתו של ראובן, ומי שיש לו הנהגה זו הרי זה הנהגה אסורה.

הנה מי שהוא טיפש, הרי הוא אומר על שמעון שהוא שומה ובעל לשון הרע, שהוא מדבר תמיד ברעתו של ראובן, ובכל ענין שמדברים בו, הרי הוא בא לידי דיבור רע על ראובן, שבכל דיבור שמדברים עמו נסבב הדבר שידברו מראובן, והוא מדבר ברעתו.

אבל מי שיש לו מעט דעת, הרי הוא מתבונן בדבר וחושב, מהו הסיבה ששמעון מדבר תמיד רק מרעתו של ראובן, שהרי כל אחד מכיר עוד מאות אנשים, ולמה זה הוא מדבר סרה רק בראובן, והרי אם היה זה רק משום רשעות, הרי שלא היה מדבר רק מראובן אלא מאחרים.

אז יחקור וידרוש בדבר, ויגלה ששמעון סובר שראובן עשה

שאיין לו שום יכולת וכוה, ולכן מתייחסים אליו כמי שאיין לו מקום, ואיין צריכים להתחשב בו, לפי שלעולם לא יעשה לא טובה, וכמו כן לא יוכל לסבול ממנו שום רעה, ועל זה אמר התנא אל תהי בו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאיין לך אדם שאיין לו שעה, איין לך אדם שלא יוכל לבוא למצב שיוכל לעשות עמך טובה או שלהיפך שיוכל להזיק לך, ולכן לא יחשוב על שום איש שפלוגי לא יוכל לעשות לו טובה או רעה.

כמו כן הוא בנוגע גם למאורעות האדם, לפעמים יש לאדם המחשבה, מקרה זו לא יוכל להיות עמי, שכאשר שומעים שנשרף בית, ועל ידי כן נגרמו כמה וכמה חורבנות, חושב לו האדם שביתו לא יוכל להישרף, שלי לא יקרה כדבר הזה, או שהוא בטוח שאיין חיה שתוכל להזיקו, וכנגד זה אומר התנא שאיין לך אדם שאיין לו שעה, שיתכן עד מאד שיתפוס בו האש, שאיין האדם יודע אימתו תתפסו האש, שהאש יכול לבוא על האדם גם כשאיין נמצא בביתו, וכמו כן יתכן שהאש תשלוט הלילה בביתו, ואיין לך דבר שאיין לו שעה.

ידי מה שהוא אוהב את מי שעושה עמו טובה, ואיין נפקא מינה בחקירה זו, אבל שאר אנשים איין הוא אוהב, ולפי שאיין בו אהבת הבריות, ממילא איינו צריך להרבה כדי לקבל שנאה וביטול לאדם אחר.

לפעמים הרי זה בא מצד מידת הטיפשות, שאינו מבין את השני ואינו משיג מה שנעשה בליבו של השני.

ענינים אלו אינם נוגעים לבין אדם לחבירו, מאחר שאינו גורם שום רעה לשני על ידי מה שמבטלו ומזולז בו בתוך ליבו, שהביטול והשנאה הם רק בתוך ליבו, אבל הרי הם ענינים שבין האדם לעצמו, שהרי זה מידה רעה והשחתה באדם עצמו.

התנא במשנתינו מדבר מנקודה שניה, מה שהביטול של השני הוא חסרון בין האדם לעצמו, לפעמים יש שמבטלים את השני, לא שאומרים שהשני הוא אדם רע או שאיין מוצלח, אלא שחושבים שאיין צריכים להתחשב בו, לפי שלעולם לא יקבל מהשני לא טובה ולא רעה.

זהו מין אחר של ביטול, איין זה ביטול שאומרים שהשני הוא רע, אלא שמבטלים אותו כמי שאינו,

פרקי אבות פרק ד' משנה ד'

רַבִּי לְוִיטָם אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר, מְאֹד מְאֹד הָיוּ שְׁפַל רוּחַ

שֶׁתִּקְנֶת אָנוּשׁ רַמָּה

והרמב"ם ז"ל פירש - הטעם שאמר התנא 'מאוד מאוד', שבא להודיענו, כי אע"פ שהקו האמצעי בכל המדות הוא המשובח - שהדרך הטובה הוא בכל המידות לאחוז בדרך הממוצע, כמו מדת הנדיבות, כי הפיזור - כשהאדם מפזר יותר מדי, והכילות - כשהאדם מקמץ יותר מדי, שניהם רעים, והאמצעית היא המובחרת, וכן במדת האכזריות שאין לאדם להיות אכזר - שלא יקשה לבכו באופן שלא ירגיש בצער השני, ולא רחמני לגמרי - שאין זה ראוי להרגיש צער השני בכל מצב שהוא.

כי אין לו לרחם על הרשעים - ונפרש, כשיראה אחד עומד בסטאר והוא גונב את בעל הבית, שהוא מזויף במשקל או במחיר, שהוא גונב כל העת, והנה אדם זה מכיר את הגנב, והוא יודע שביתו ריקן ואין שם מה לאכול, ומחמת עניו בא העני לידי גניבה, ומחמת רחמנותו אין הוא מספר עליו, ואומר בליבו שאין זה נחשב לגניבה, לפי שהוא גונב כדי להאכיל את בניו, והרי הוא

דבריו של רבי לויטם הם דברי התעוררות שלא יבוא לידי גיאאות, שיהיה האדם שפל רוח, שכן סופו של האדם הוא הרימה.

והנה, טעם איסור הגיאאות אינו רק מטעם זה, שכן גם אם האדם היה מאריך ימים לעולם, היה גם כן אסור להתגאות. וגם אם לא היה סופו רימה ותוליעה, גם כן היה אסור הגיאאות. על האדם אסור להתגאות, והרי זה מידה רעה.

אכן התנא מעורר את האדם בדברי התעוררות שלא יבוא לידי גיאאות, לפי שתקות אנוש רימה, וכאשר יתבונן בדבר זה יבוא לידי כך שלא ירצה להתגאות.

ומבאר הרבינו יונה: ואיך יתגאה האדם כל עיקר, ולסוף הרימה תשוה יותר ממנו - שהרימה יהיו יותר חשובים, ועל זה אמר מאד מאד - כפל לומר מאוד, כדי להפליג בדבר ולומר, כמה גדול עונשו של גסות הרוח והוא מתגאה - ולכן כפל התנא ואמר מאוד מאוד.

וזהו כוונת דברי הרמב"ם, שגם מי שליבו ער להרגיש צערו של כל אחד, אבל במקום שהוא כנגד הנהגת התורה, שם לא שייך להרגיש צערו של השני. אמנם צריכים להרגיש חסרון פרנסתו של השני, אבל לא יצדיק את חטאיו של השני מחמת הרגשי רחמנותו.

ולא להיות אכזר על שאר בני אדם - מידת האכזריות מידה מגונה היא, וגם כשהורגים את החוטא צריכים להרגיש רחמנות על האלמנה ועל היתומים, והדרך היא לבוא לדרך הממוצע - אך האמצעית הוא הדרך הטוב, לרחם ולהיות אכזר כראוי - שבחלק שהוא כנגד התורה לא יהיה רחמן, אבל בחלק שאינו כנגד התורה, כי מהו אשמת הבנים מה שאביהם חילל את השבת.

אבן מחמת חטא אביהם האשה נהתהפכה לאלמנה והבנים ליתומים, ודבר זה צריך שיכאב לו, וכמו כן ירחם עם מי שאין לו לאכול בתוך ביתו, אבל יזהר שרגשי רחמנותו לא תביא אותו להצדיק את הגניבות.

ובכל הדעות כולם - בכוח עניני המידות, יש לאדם לאחוז הדרך האמצעית ובמדה הבינונית, אבל מדה זו של גסות הרוח, צריך

מרגיש את צערו של השני, ובוזה הוא מצדיק את הגניבה.

זהו רחמנות מזויפת, לפי שאם התורה אסרה את הגניבה, הרי זה אסור בכל מצב שהוא, ונמצא שהגנב עובר על דיני התורה, ומי שעובר על דיני התורה הרי הוא רשע, ועל הרשעים אסור לרחם.

אמנם יש לו לרחם עליו על מה שאין לו לאכול בביתו, אבל אם מחמת רחמנותו הרי הוא מצדיק את הגניבה, הרי זה רחמנות שמביאה לידי רשעות, והיא רחמנות האסורה.

כמו כן מי שמשאיר את הספאר שלו פתוח בשבת רח"ל, והוא מכיר בעל הבית שלולא עבודתו בשבת לא יהיה לו די פרנסתו, ומחמת רחמנותו הוא מצדיק את בעל הבית, זהו רחמנות אסורה, שהוא רחמנות כנגד התורה.

כי מאחר שהשי"ת אמר מחלליה מות יומת, אין לו להיות רחמן יותר מהשי"ת שהוא בעל הרחמים, והשי"ת צוה להרגו על חטא זה, אף שאשתו תהיה אלמנה ובניו יתומים, לפי שחילל את השבת, ואם יבוא מי שיאמר שיש לרחם עליו, שהרי אין לו פרנסה, ואסור להתהלך עמו בחריפות, אבל התורה אמרה שדינו בסקילה, שהמחלל שבת אין התורה מרחמת עליו.

על ידי חכמתו וגבורתו, זהו המהות של 'ושכחת את ה' אלקיך', שעליו לדעת שכל מה שיש לו חכמה וגבורה וכשרון, הרי זה רק מהשי"ת, שהשי"ת נותן לו את הרעיון הטוב, וגם כשיש לו רעיון טוב עדיין אינו מובטח בהצלחה, אכן השי"ת מיישר לפניו את כל הדרכים שיצליח בחכמתו, והיינו שהשי"ת נותן לו גם את מחשבת החכמה וגם מכין לו את הדרכים שיצליח בחכמתו.

בדרך דוגמא, האדם בא לו מחשבה שכאשר יפתח לו חנות במקום פלוני וימכור שם דבר מסוים, בזה יוכל לבוא לידי הצלחתו, לפי שבמקום זה עוברים האנשים מכמה מיני מקומות, ועדיין אין שם חנות מעין זה, והרי זה דבר הנצרך באותו האזור.

אכן כך הוי, שהוא פותח את חנותו באותו המקום, והוא זוכה להצלחה גדולה, שאכן הצליח בכל ענייניו כפי מה שעלה במחשבו, וזהו ענין של 'ורם לבבך', שהאדם נהנה מפקחותו וחכמתו, עד כמה הוא חכם ומוצלח שהצליח במסחרו.

אבל בשעת מעשה שוכח האדם כמה דברים: קודם כל עליו לזכור שהמחשבה היכן לפתוח את החנות, נתן לו השי"ת, ולאחר מכן

להתרחק ממנה עד הקצה האחרון, שאין לך מדה קשה ממנה, ורוב העבירות שבתורה תלויות בה - שעל ידי הגאווה באים לידי חטא.

יש להבין מה הכוונה בדברי הרמב"ם 'רוב העבירות', שלכאורה אין שום שייכות לאיסורי מאכלות אסורות ועוד איסורים שייכות למידת הגאווה, שכן גם גזילה וריבית ואונאה אין להם שייכות לגאווה, אבל כך הם דברי הרמב"ם.

ולא עוד, אלא שמשכחת הבורא מלבו של אדם - כשהאדם מלא במידת הגאווה, הרי הוא שוכח את השי"ת, שנאמר (דברים ה, יד), ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך - ובפשטות יש להבין מהו השייכות של ורם לבבך לשכחת הבורא.

הביאור בזה הוא, בדרך כלל האדם מתגאה כמה שפעל על ידי חכמתו, ובמה שפעל על ידי כשרונו או על ידי חוזקו וגבורתו, ומי שאין בו שום מעלה והוא מתגאה, הרי הוא אדם משונה, כי בדרך כלל המתגאה הוא מי שיש בידו איזה מעלה, שיש בו חכמה או גבורה, או שהוא מוצלח, והרי הוא מתגאה בהצלחותיו, וזה הכוונה 'ורם לבבך'.

אבל עצם הדבר מה שהאדם מתגאה בהישגיו ובמה שפעל

ומפרש הרמב"ם - וזו היא ששנינו מאד מאד הוי שפל רוח - שכמידה זו אין ללכת בדרך הממוצעת, אלא יש ללכת עד לקצה האחרון, וכבר נחלקו חכמי התלמוד בדבר זה במסכת סוטה (ה.), חד אמר בשמתא דאית ביה - שמי שיש בו מידת הגאווה הרי הוא בחרם, ובשמתא דלית ביה כלל - וכמו כן מי שאין בו שום גאווה והוא כולו עניו, שגם הוא יהיה בחרם, כלומר, שאין לאדם להיות שפל רוח עד הקצה האחרון, ולא יהיה כל כך מושפל שיבוזהו בני אדם, אך יקה לו הבינונית, לא להתגאות, ולא להשפיל רוחו בתכלית השפלות, שלא יבא לידי בזיון, ועל זה אמרו בשמתא דאית ביה גסות הרוח הרבה, ובשמתא דלית ביה כלל, כי אינו אדם אך לבהמות נדמה - למאן דאמר זה על האדם להיזהר שלא יבוא לידי כך שיבוז אותו, ולשם כך צריכים למעט ממידת הגאווה, וחד אמר, בשמתא דאית ביה כלל - שגם מי שיש בו רק משהו של גאווה, גם הוא יהיה בחרם, ומי שאין בו מאומה, הוא לא יהיה בחרם, ושימתו הוא, שכל כך היא מדה רעה, כי צריך להתרחק ממנה הרחק גדול, ולא יהיה בו ממנה כל עיקר, כדעת רבי לויטס, ומן הטעם שכתבנו, וכן הלכה.

כשהוא מבקש לפתוח את חנותו, הרי הוא צריך למקום שיוכל לפתוח שם חנותו, ולכן הוא צריך למצוא אחד שישכיר לו את הסטאר, או שימכור לו מקום זה, אבל אם לא ימצא לו מקום, שעומד שם סוחר אחר שאינו רוצה לצאת למקום אחר, אין שום ערך בכל חכמתו.

גם לאחר שהשי"ת כבר הרחיב לו את הדרך, ומצא לו מקום לקנות או לשכור, הרי מקום זה המציא לו השי"ת שיוכל לפתוח שם את חנותו, וגם לאחר הקמת החנות, הרי הוא צריך להכניס המחשבה אצל הקונים - 'צעווישען די קאסטעמערס' שיבקשו להיכנס לחנותו לקנות, וכמו כן הוא צריך שהשי"ת ימציא לו הסוחרים שימכרו לו את הסחורה באשראי, או שיוכל ללוות ממון מהבנק, ולכל הדברים הללו הרי הוא צריך שיעמיד לו השי"ת.

אבל אם האדם הוא בכחינת 'ורם לבכך', שיש לו בראשו רק את חכמתו, שבחכמתו הגדולה פתח את החנות המצליחה, הרי זה בכלל 'ושכחת את ה' אלקיך', שהוא שוכח שכל זה בא לו מאת השי"ת, שהוא זה שנתן לו את מחשבת החכמה, ויחד עם מחשבת החכמה הרחיב לו הבורא את כל הדרכים שיצליח בכל עניינו.

פרקי אבות פרק ד' משנה ה'

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, כָּל הַמְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם
בַּסֵּתֶר, נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגִלּוֹי, אֶחָד שׁוֹנֵג וְאֶחָד מְזִיד
בְּחִלּוּל הַשֵּׁם

קטן צריך לעשות מעשה גדול כדי שהמעשה יתפוס מקום בעיני הבריות. אבל אצל אדם גדול יש חשיבות גם במעשה קטן שהוא עושה.

כפי גדול חשיבותו, כך בולטים מעשיו. שאצל אדם גדול, כל מה נעשה סביבו הרי זה מעשה גדול, אבל אצל אדם קטן, גם מעשה גדול שלו נחשב לדבר קטן, שהמחשבה הוא דבר קטן והדיבור הוא דבר קטן וגם המעשים קטנים הם, אבל אצל אדם גדול וחשוב, תופס מקום כל דיבור קטן שלו.

ובדאמר רב נחמן (יומא פו), היכי דמי חלול השם, כגון אנא דשקילנא בשרא ממבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר - כשנכנס רב נחמן לקנות בשר ולא שילם מיד, גם בזה יש חילול ה', לפי שהאנשים מתבוננים בכל פעולה של אדם גדול, ואילו לא היה משלם, היו רואים איך שרב נחמן נוטל בשר והוא שב לביתו

ר' יוחנן בן ברוקה אומר, כל המחלל שם שמים בסתר - מי שמחלל את השם כשאין מי שרואהו נפרעין ממנו בגלוי - השי"ת מענישו בפני כל אחד. וכל כך חמור חילול ה', אחד שונג ואחד מזיד בחלול השם - שהשי"ת מעניש גם את השונג שנכשל בחילול ה'.

מבאר הרבינו יונה: חלול השם האמור בתלמוד, הוא בפרהסיא - שהנה התנא דמתניתין איירי גם כמי שמחלל את השם בצניעא, וכלשון התנא כל המחלל שם שמים בסתר, אבל בדרך כלל כשאמרו חז"ל חילול ה', הכוונה בפרהסיא.

ועכשיו מפרש הרבינו יונה ענין חילול שם שמים בפרהסיא מהו: ולפי חשיבות האדם הוא חלול בדבר קטן - שגם על ידי מעשה קטן הרי זה נחשב לחילול גדול, שכפי חשיבותו של האדם, יש השפעה גם למעשה קטן שלו, שאדם

וממולם עומדים כמה אנשים ומוכרים.

בשנשוב לבתינו לאחר שעה, לא נזכור כלל מי היו י"ב האנשים שראינו בחנות, אבל התלמיד חכם ישאר עומד כנגד עינינו, וישאר לנגד עינינו מה קנה התלמיד חכם, כיצד ובאיזה אופן דיבר אל המוכר, כיצד נכנס וכיצד יצא, וגם זוכרים אם שילם וכיצד שילם.

במובן שמדברים מתלמיד חכם שהוא מורם מעם, שאם הוא תלמיד חכם שנחשב כאחד מהעומדים שם, שהוא השביעי לששת העומדים שם, הרי שכשם ששוכחים את הששה, כך שוכחים את השביעי.

אבל אם התלמיד חכם הוא מורם מעם, שיש כאן ששה יהודים וששה יהודיות ועוד תלמיד חכם, האחד המיוחד, הרי שמבטיחים אחריו לראות כל תהלכותיו, איך שהוא לוקח את המזונות ואיך שהוא נותן את התשלום ואופן דיבורו, כיצד הוא נכנס וכיצד הוא יוצא, כי העין הולכת אחריו, וגם המחשבה חוזרת על מה שראתה.

לבן אמר רב נחמן, שכאשר הוא נכנס לחנות של בשר, ועומדים

בלא לשלם, והיה יכול אחד להעלות על דעתו שרב נחמן נוטל בשר ללא תשלום.

האמת הוא, שרב נחמן ישלם לאחר זמן, שמוכר הבשר רושם כל חובותיו של רב נחמן, וכאשר הסכום מנעשה לסכום גדול הרי הוא משלם על הבשר, אבל למעשה עכשיו נמל בשר ללא תשלום, ויתכן שאצל הבריות ישאר מחזה זה, שרב נחמן נוטל בשר בלא תשלום, ואז יכול להיכנס בליבו של האדם מחשבה אסורה, שרב נחמן נוטל ללא תשלום, ומי יודע אם רב נחמן ישלם על זה, שהוא ישכח מהדבר וגם המוכר ישכח מהדבר, ולכן כשרב נחמן עושה מעשה זה הרי זה חילול ה'.

כי כשאדם פשוט נוהג במנהג זה אין זה חילול ה', לפי שמעשיו של אדם פשוט אינם נתפסים בעיני זולתו, וגם אם יבחין אחד בדבר, לא יכנס לו הדבר במחשבתו, והוא ישכח מדבר זה.

כשאנו נכנסים לחנות של מאפים לקנות מזונות או חלות וכדומה, ושם עומדים כמה יהודים וכמה יהודיות, ובין העומדים נמצא שם גם תלמיד חכם מופלג, וסך הכל עומדים שם י"ג איש, ששה יהודים ושש יהודיות, והתלמיד חכם.

הנני מחשיב - 'דעם גלייך איך', שהרי הוא חשוב מכל אחד, וכך הוא אומר על התלמיד חכם.

אף שכאשר נשאלו מה הוא רואה בו לא יוכל לענות, אבל למעשה הוא יודע שאיש זה שונה מכל אחד והוא מחשיבו ביותר, ואף שהוא ממשיך לומר לו אתה, ועדיין הוא מופח על שכמו, אבל הוא בולט גם בעיניו, ובדרך כלל יהיה זה אצל התלמיד חכם.

לפי שהנהגתו של התלמיד חכם בולטת, באופן הליכתו ודיבורו, וגם באופן עמידתו, והרי זה בולט כל כך באופן שגם העם הארץ שכולם שווים אצלו, כשבא לפניו התלמיד חכם, הרי הוא מבחין בו אף שאין לו שום השגה בדברים געלים, ואין לו שום השגה בתורה, לפי שהוא אדם מישראל, הרי הוא מריח אצל תלמיד חכם מה שאין אצל אחרים.

על זה אמר רב נחמן, שכאשר הוא נכנס לחנות של בשר, עצם הידיעה שהוא רב נחמן, הרי זה משוך את עיני הבריות עליו, וגם מוחו של האדם מתבונן בהליכותו של רב נחמן, כיצד הוא מסחרו וכיצד הוא דיבורו, וגם מי שאין לו הידיעה שהוא רב נחמן, עצם הדבר מה שעומדים יחד י"ג איש בחנות, יש לו הרגשה שמדובר באדם מורם מעם, שכל

שם עוד אנשים, העין נמשכת אחר רב נחמן, שאין הוא השביעי שנמנה עם הששה, ולא רק שהעין נמשכת לראות מעשיו, אלא שהוא נשאר במחשבתו של האדם, וכסדר מתבוננים בדבר. ויתכן שבעוד שנתיים ימים עוד יזכור האדם איך שעמד בחנות עם רב נחמן, ומה היו כל תהלוכותיו בשעת הקניה.

המעם בזה הוא, לפי שיודע כל אחד שמדברים מאדם מורם מעם, וממילא מבימים יותר אחר מעשיו.

ויש בזה ענין יותר עמוק, שהנה לפעמים אנו רואים עם הארץ, שלא קרא ולא שנה, ואף אינו יודע מהו תלמיד חכם, ולא מיהו תלמיד חכם, וגם אינו מכיר בחשיבות התלמיד חכם, וכל מי שהוא מכירו הרי הוא מופח על גבו ואומר לו בלשון נוכח אתה, ואין כוונתו לרעה, אלא שאין לו מושגים אחרים, ואין אצלו שום חילוק בין יהודי בעל זקן שחור לבעל זקן לבן, וגם אין אצלו חילוק בין מי שמכסה את ראשו למי שהולך בגילוי הראש.

בשיהודי זה נכנס למקום הרבים, לבית המדרש וכדומה, לאחר שישהה שם תקופה מסוימת, נשמע ממנו איך שהוא אומר על אחד מדידיו שהוא טופח על שכמו, אותו

לעצמו מקומו במזרח, ושיצא ראשון, ושיכבדוהו בעליה של שישי, והוא רושם במוחו כל מה שמגיע לחלקו.

כאשר האדם הזה יוצא מביתו, כפי מה שהוא יודע היכן הוא מקום ביתו, היכן נמצא המפתח ואין הוא פותח כי אם את ביתו ולא שאר דלתות, והוא יודע כמה מדרגות לעלות, ובאיזה בית יכנס, כמו כן הוא גם מכיר בגודל הכבוד שמגיע לו, הן משום שהוא מדמה עצמו שהוא תלמיד חכם, או לפי שהוא מדמה שהוא יחסן, שהוא נכדו של צדיק אחד, או שהוא מדמה שהוא עשיר גדול, שיש לו כמאה אנשים שעובדים אצלו, ויש לו כך וכך ממון בבנק, ובכל מקום שהוא בא, רשום אצלו כמה כבוד הוא צריך.

כשהוא פותח את דלת בית המדרש, כפי מה שהוא יודע היכן הוא פתח ביתו ואינו ניגש לפתח חבירו, כמו כן הוא יודע היכן הוא מקומו בבית הכנסת, במזרח, וכאשר עומדים כמה אנשים בפתח בית המדרש וצריכים לצאת, הרי הוא יודע שמקומו הוא הראשון. וכאשר מחלקים עליות הרי הוא יודע שהעליה שלו הוא שישי, ואם נותנים לו עליה אחרת, הרי שגולוהו, אבל מי גילה לו מהו העליה שלו, בזה הוא סומך על פסק דינו שפסק לעצמו.

הליכותיו הם באופן אחר, וכל הנהגותיו הם באופן נעלה.

משום כן, כפי מה שהאדם הוא אדם גדול, כך בולטים כל מעשיו וכל פעולותיו, לפי שמתבוננים בהם, ומשום כן על ידי פעולותיו יכול לגרום יותר חילול ה'.

לכן החכמים ואנשי השם, צריבין לשמור במעשיהם על כל שאר בני אדם, וכל איש כפי מעלתו - שכל אחד עליו להישמר כפי דרגתו. וכל הרוצה ליפול את השם יבוא ויפול.

והנה לפעמים יש לך אחד שהוא נשמר יותר מכפי דרגתו, שכאשר אחד מדמה שהוא יודע ללמוד מעט, או שהיה לו אב חשוב, או כשהוא מדמה עצמו שיש בו מהעשירות, כשהוא רק נכנס לבית המדרש הרי הוא פונה למזרח, שהוא שומר את מעשיו כפי כבודו.

כאשר עומדים כמה אנשים אצל הדלת כדי לצאת, הרי הוא יודע שעליו לצאת ראשון, שהוא שומר את כבודו כפי מעשיו. או שהוא שומר את מעשיו כפי כבודו, שהוא יודע כיצד לשמור עצמו, והיינו שהוא נוטל כבוד כפי מה שמדמה שמגיע לחלקו, שלפי שהוא מדמה שהוא תלמיד חכם, הרי הוא מודד

בספאָר בהקפה, ואף שסופו משלם על כל מה שהקיף לו בעל החנות, אבל עצם הדבר לצאת מהחנות עם בשר ללא תשלום, אם הוא אדם חשוב אסור לו לנהוג כן.

כמו כן, מי שהוא אדם חשוב, עליו להיזהר שלא לרוץ למזרח, כי אם ירוץ למזרח יאמרו עליו שהוא בעל גאוה, ונמצא שחילל את ה'.

אמנם על האדם להתאים את מעשיו למידת חשיבותו, אבל בתחילה לא יפסוק לעצמו אם הוא אדם חשוב או לא, שכאשר הוא הפוסק, אין זה ראוי, שעל האדם לראות אם אין אחר שמחשיבו, כיצד מביטים בו האנשים האחרים, ואז יזהר במעשיו שיהיו בדרדוק ובוהירות ומתוך יראת שמים, אבל לא כדי לקבל כבוד.

אבל אם הוא מחשיב עצמו כדי לקבל כבוד, הרי הוא בעל גאוה כפול, הן במה שמעמיד עצמו כאדם חשוב, ולא עוד, אלא שהוא רודף אחר הכבוד, ומי שנוהג כן, הרי הוא בשמתא כפול שמונה.

ואמרו במסכת סנהדרין (ע"ד):
שאפילו על ערקתא
דמסאנה יחרג ואל יעבור, לא על

והנה גם הרבינו יונה מפרש שצריכים לנהוג במעשיו כפי חשיבותו, אבל יש חילוק גדול בדבר, הנה אנו פוסקים את מידת חשיבותנו, שכן מי גילה לנו שמדברים מאדם חשוב, מאן יימר לן שאכן תלמיד חכם הוא, ומאן יימר לן שיש חשיבות כמה שהיה לו אב או אבי אביו אדם חשוב, שמא גם אביו של השני היה אדם חשוב.

וגם אם תמצי לומר שלא היה לשני אדם חשוב, מי יודע אם אין אביו או זקנו מתביישים בו ובהנהגתו, הרי גם ישמעאל היה לו אב חשוב, וגם עשיו היה לו אב חשוב וזקנו החשוב, שהיו הרבה צדיקים שהיה להם בנים רשעים, אבל אוי ואבוי לאבות שכך עלתה להם, ומצאנו שאברהם אבינו נסתלק חמש שנה קודם זמנו, כדי שלא יראה את עשיו יוצא לתרבות רעה, וכו' שמפרש רש"י בפרשת תולדות, האדם מתפאר בזקנו, אבל מנין לו שזקנו מתפאר בו.

בתחילה האדם פוסק לעצמו את מידת חשיבותו ולאיוזה כבוד הוא ראוי, אבל מדברי הרבינו יונה מבואר ההיפך, שכפי חשיבותו של האדם, כן עליו להיזהר במעשיו, שענוותנותו ויראת שמים שלו יהיה באופן יותר גדול, ולכן לא יקנה

מי שחוטא באלו בשביל להציל את חייו, ולכן הוא עובר גם במקום שאמרה תורה יהרג ואל יעבור, הרי זה בכלל חילול ה', ומוכיח הרבינו יונה מהפסוק שחילול ה' גרע משלוש העבירות החמורות, שגם כשבני ישראל היו עובדי עבודה זרה, אמר השי"ת שגם אם נכשלים בעבודה זרה, אבל יש להם להזהר שלא לחלל את השם.

ומהו חילול ה'?, להוריד כבוד שמים בעיני השני, וכן כשרב נחמן שב לביתו עם בשר בלא תשלום, גם זה בכלל חילול השם.

כאשר מדברים מבחורי ישיבה, בכל יום עומדים הם בפני הגסיון אם לקדש את השם או חלילה לגרום לחילול ה', וצריכים אנו לדעת חומר הדבר, שהרי הנביא אומר שעון חילול ה' הוא העון החמור ביותר יותר מעבודה זרה, שהוא העון החמור ביותר בתורה.

אכן מדברים אלו יש לנו ללמוד, שלעומת זאת קידוש ה' גדול יותר מכל המצוות, והשכר שהשי"ת נותן עבור מי שמקדש שם שמים, הרי זה השכר יותר מהשכר על המצוה הגדולה ביותר.

והיכי דמי חילול ה' וקידוש ה' אצל תלמידי ישיבה, כשנכנס

דרך חיוב, אך יש לו ליהרג על זה, כי עושה מצוה שמקדש את השם ית', וקונה עולמו בשעה אחת, אבל בשלשה דברים, כל אדם חייב ליהרג עליהם ואל יעבור, ואם יעבור ולא יהרג הוא עון פלילי, בעבודה זרה וגיילוי עריות ושפיכות דמים, וחלול השם בפרהסיא ענשו גדול מכל אלו השלשה, כמו שנאמר (יחזקאל ב, לט) ואתם בית ישראל בה אמר ה' אלקים איש גילוי לכו עבודו ואחר אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו עוד במתנותיכם ובגילויכם, הנה נתבאר לך, כי יותר הקפיד במה שהיו עובדים גלוליהם מפני שמחללים את שם קדשו בפרהסיא, מן העבודה זרה עצמה.

והנה עד עכשיו מבאר הרבינו יונה מהו חילול השם שבכל התורה, והיינו מי שמחלל את ה' בפרהסיא, שהוא עושה פעולות ששם שמים מתחלל על ידי כן בעיני אחרים. ומבאר הרבינו יונה שכמו כן מי שעובר על עבודה זרה ג"ע ושפיכות דמים בפרהסיא, לא קידש שם שמים ברבים, שאילו היה נהרג ואינו עובר, היה מקדש שם שמים במה שהוא מוסר את נפשו כדי שלא להיכשל בחטא.

אם בשעה שהישיבה בחור נכנס לסמאָר הרי הוא מדבר בלשון מעודנת, שהוא שונה בדיבורו וכהנהגתו מאחרים, הרי זה מקדש את ה', כשהוא רואה שיש לאחד חבילה כבידה הרי הוא מסייע בעדו לצאת עד לדלת, זהו קידוש ה'.

הרי שכל בחור נמצא כמעט מדי יום ביומו בנסיון זה: אם יהיה מקדש ה' או מחלל ה'.

ענין קידוש ה' וחילול ה' אינו רק בעיני בני ישראל, אלא גם בעיני הגויים, כשבאים פועלים לעבוד בישיבה, כל בחור שיש לו שייכות עם אחד הפועלים, יש בזה משום קידוש ה' או חילול ה', אם בשעת עבודתו מדברים עמו שלא כראוי - 'מען דרייט איהם די קאפ אהין און אהער', הרי זה חילל את ה'.

אבל להיפך, כשהגוי רואה אדם שהבחור מחשיבו לאדם מן השורה, שהבחור מחשיב את עבודתו, הרי זה קידש את ה'.

כשהגוי עומד על הסולם, והבחור מבקש לעבור, ואין הגוי יודע מה לעשות, אם לרדת או לא, הרי זה חילל את ה'. אבל כשהגוי רואה שכאשר הבחור רואה אותו עומד על הסולם, והוא עובר בגלל כן מצד אחר, הרי זה מקדש את ה', לפי

בחור ישיבה לחנות, והוא מסתובב ומדבר כאדם גם ופשוט, הרי הוא בכלל מחלל ה', לפי שהוא מראה שאין שום חשיבות בתורה שהוא לומר.

הרי הדבר הזה דומה כמו שנטל רב נחמן בשר ללא תשלום, ובוה היה מראה שאין חשיבות בתלמיד חכם, שאין לימוד התורה משפיעה עליו, שיתכן שגם הוא לא ישלם על הבשר.

כמו כן כשבחור נכנס לחנות, והוא משפיל עצמו על ידי דברי ליצנות זולים, והוא מדבר בלשון פשוטה למוכר, ואינו מתנהג בדרך ארץ לשאר העומדים בחנות, הרי זה בכלל מחלל את ה'.

כשהבחור נדחף קודם למי שנכנס לפניו בחנות, או שהוא מדבר דברי ליצנות - 'א נארישער ג'וק' עם המוכר, או שמדבר עמו שלא בדרך ארץ, תביא לי חפץ פלוני וכדומה, או שאומר לו על מאכל אחד שאין לו טעם וריח, שמדבר עמו בשפה ובלשון שמדברים אנשים גסים, שמתחילים להתווכח על המחיר, זה אומר שלושים וחמש סנט והוא אומר עשרים וחמש סנט, הרי זה בכלל חילול ה'.

ראויים לשכר של שנה שלימה, על הקידוש ה' הנפלא, שעל ידי רמז של ידיו נעצר הכל, לכבוד התורה הק', ועכשיו עד ליום הכפורים הותרה לו הרצועה, וכבר קנה לו כסא אצל כסא הכבוד עבור מעשהו החשוב.

אבל רב נחמן אמר, שאם לא יוציא את כיסו ולא יחשב מהו מחירו של הבשר, כמו כל יהודי פשוט, הרי זה חילל את השם וגרע מעבודה זרה.

הרי שמה שאצלינו הוא קידוש ה', הרי זה אצל רב נחמן חילול ה', ומה שנחשב אצל רב נחמן קידוש ה', נחשב אצלינו חילול התורה, שעומדים יחד עם כל הנשים וכל הפשוטי העם כדי לשלם, שהרי זה חילול התורה ובזיון התורה, אבל אצל רב נחמן נחשב הדבר לקידוש ה'.

עם הנסיונות הללו של קידוש ה' וחילול ה' נפגשים מדי יום ביומו.

מה שנתפרש עד עכשיו הרי זה קידוש ה' וחילול ה' בפרהסיא, אבל תנא דידן מדבר מחילול ה' אחר - וזה ששנינו, כל המחלל שם שמים בסתר - ויש להבין שמאחר שהרי זה בסתר אין זה חילול ה'.

שהגוי מרגיש שהבחור מכבד את עבודתו ומירחטו. אבל אם הבחור לא איכפת לו ממירחטו של הגוי, והוא נדחק לעבור אף שהגוי יצטרך לעלות ולרדת, הרי זה מחלל את ה'.

והנה מי שהוא עם הארץ נדמה לו שמה שאינו מחשיב את הגוי ומחשיבו כבהמה יש בזה מעלה, אבל הרי גם רב נחמן היה יכול לומר כמו כן, וכי זהו מדרך הכבוד שרב נחמן ישלם בחנות?!! הרי די לו במה שקונה בהקפה, ושהמוכר ירשום את הבשר.

אפשר שגם אינו צריך לומר בפירוש שירשום, ודי לו בסימן שהוא עושה לו בידיו מתוך חשיבות גדולה, והמוכר לוקח את הספר ורושם שם, ורב נחמן יוצא בראש מורם, שרושמים על פי רמז שלו, והיה אפשר לומר שעכשיו נתרבה ונתרומם כבוד התורה, שרב נחמן הראה למוכר כיצד יש להתייחס לכל רמז של תלמיד חכם, שהוא שותק ושותק, ואין שואלים אותו למקום מגוריו ולא הנומער של הטלפון, והכל רשום וחתום על פי רמז שלו, והרי זה קידוש ה' גדול.

אותם שמסתובבים בינינו ומדמים שכך מקדשים את ה', הרי הם מדמים שבזכות מעשה זה הם

שלא יבא חטא על ידו ולא נזהר, שלפיכך חייבו הכתוב קרבן שיכפר לו. - כי היה עליו להישמר שלא יחטא.

מבואר, שחטא חילול ה' חמור מכל החטאים, והרי זה שייך אצל כל אחד, הן מה שנתפרש במשנתנו, ובפרט על ידי החילול ה' בפרהסיא, שכבוד שמים מתחלל בעיני הבריות.

אם כן, כשבחור ישיבה, שנוכר עליו שהוא בחור ישיבה, כשאין הנהגתו נחשבת יותר מהנהגתו של אנשים אחרים, הרי זה חילול את ה', ובפרט אם הוא נוהג בהנהגות גסות, שהוא צועק מצד אחד של הרחוב לצד השני, או שהוא רץ במקום שאינו מיועד להולכי רגל, או שהוא רץ מתוך הפקרות, הרי זה מחלל את ה', וזה שייך גם לעיני גויים, כשהגוי רואה איך שמכבדים אותו ומחשיבים אותו ואת מעשיו, והרי זה בכלל ורחמיו על כל מעשיו, הרי זה קידש את ה'.

מצאנו, שכאשר השי"ת הכתיב את ארץ ישראל לאברהם אבינו מחמת צדקותו, ובאותו הזמן דרו בארץ ישראל האמורים והכנענים, עובדי עבודה זרה, נאמר

ומבאר: מדבר בדברים שהם בעצמם חילול ה', כמו עבודה זרה, שאינו מודה לאל באלהותו, וכמו בן נשבע לשקר, שגונב דעת הבריות בשמו של הקב"ה, חילול השם הוא, כמו שנאמר (ויקרא יט, יב) ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך.

היינו שיש חילול ה' במעשים לא שכבוד שמים נתחלל בחוצות, שאין שם שמים נתחלל בעיני אחרים אלא שעצם המעשה כביכול מחלל את ה', שהנה כשרב נחמן קונה בשר בהקפה, אם לא היו בשעת מעשה עוד אנשים, אין במעשה זה שום חילול ה', שהרי רב נחמן סופו לשלם, ואם כן כשאין מי שיחשוד בו, אין בזה משום חילול ה'.

אבל בשעה שהאדם כופר בה' או שעובר עבודה זרה, הרי הוא מחלל את כבוד שמים בפועל, והוא כענין שבועת שקר, שאף שאין מי שיוודע בדבר הרי זה מחלל שם שמים.

אחד שווגג ואחד מזיד בחלול השם. לא שנפרעין ממנו על השוגג כמזיד, אלא שאף על השוגג, נפרעין ממנו בגלוי, וכל אחד כפי עוונו ישא, מפני שאף השוגג נחשבת לו עון, בזמן שאינו אנוס, שהיה לו להזהר

מחלל את ה', ומי שמדמה שעל ידי מה שמתייחס לגוי כבהמה כך ירבה צדקותו, שהוא מדמה שכפי מה שהוא מזולל בגוי כך תגדל אמונתו ב'אתה בחרתנו', כשעם הארץ מדמה ענין זה, הרי זה בכלל מחלל את השם.

יש להחשיב את עבודת הגוי לא רק משום קידוש ה', אלא שיש להחשיב את עבודת הגוי, שכן גם הדוב כשדוקרים אותו כואב לו, וכאשר פוגעים בו הרי זה כואב לו, ויש להחשיב כל בעל חי, והרי יש איסור צער בעלי חיים, ולא גרע הגוי מהבעל חי, ומי שמרגיש באופן אחר, והוא גם משמיע את דעתו בפני הגוי, הרי זה חילל את השם.

בלשון הפסוק 'כי לא שלם עון האמרי עד הנה' (בראשית מו, מז).

משמע מלשון הפסוק, שאברהם אבינו היה צריך לקבל מיד את ארץ ישראל, אלא 'כי לא שלם עון האמרי עד הנה', שלא היה ראוי שיגרשו אותו עכשיו מארץ ישראל, ועל אף שהש"ת נשבע לאברהם אבינו שיקבל את ארץ ישראל, אבל אי אפשר לגרשם, אף שהם עוכדי עבודה זרה, שהש"ת יש לו חשבון גם עם גויים.

מזה יש לנו ללמוד, כשעוכרים בישיבה והגוי עומד על הסולם או שהוא מנקה את הישיבה, אם מזלזלים בעבודתו ומחשיבים אותו כבהמה ויותר גרוע מהבהמה, הרי זה

זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו

היות שזכינו ב"ה והגליון השבועי מופץ בכמה ערים, יש הזדמנות למי שליבו חפץ לזכות את הרבים ולקחת חבל בהוצאות ההפצה של הגליון בעירו, ויבוא על שכרו.

אפשר לפנות למערכת חידו"ת של רבינו,
למספר טעלעפאן 9 EXT 2290-854-718-1.

בברכה והערכה
מערכת החידו"ת של רבינו